א) דאמרינהו ועשרינהו ושתלינהו והוסיפה להו · אם תמצא לומר לא אזלינן בתר עיקר ותוספת בעי עשורי ב) עיקר מאי · אמר ליה אביי מאי שנא מכל חטי ושערי דעלמא · אמר ליה 'דבר שזרעו כלה לא מיבעיא לי אלא כי קמיבעיא לי דבר שאין זרעו כלה מאי · תפשוט ליה מהא *דאמר רבי יצחק אמר ר' יוחנן 'ליטרא בצל שתיקנו וזרעו מתעשר לפי כולו · התם היינו זריעתו הכא לאו היינו זריעתו · אמר ליה ר' חנינא בר מניומי לאביי ג) עציץ שאינו נקוב ד) מהו · אי לא נקוב הא לא נקוב · דלמא חזר ונקבו קא אמרת · הבא חדא זריעה היא אחבורי הוא דקא מיחברא · ועולה התם שתי זריעות נינהו · בעא ר' אבהו 'שבולת שמרחה בכרי ושתלה וקרא עליה שם במחובר מהו · כיון ה) דמרחה טבלא לה כי קרא עליה שם קדשה לה או דלמא ו) כיון דשתלה נפקע ליה טבלא מינה · אמרי ליה רבנן לאביי אם כן מצינו תרומה במחובר לקרקע · ותנן *לא מצינו תרומה במחובר לקרקע · אמר ליה כי תניא ההיא לענין איחובי מיתה וחומש 'דאי תליש ואכיל תלוש הוא **'ואי נהון ואכיל בטלה דעתו אצל כל אדם · ומאי שנא מדכתב אפינקסא דאילפא 'ביצי 'נבלת העוף הטהור מקצתן בחוץ ומקצתן בפנים · מבפנים מטמאין בגדים אבית הבליעה · מבחוץ אין מטמאין בגדים אבית הבליעה · תלוש עבידי אינשי דאכלי · במחובר לא עבידי אינשי דאכלי · אמר רב ז) טביומי בר קסנא אמר שמואל הזורע כלאים בעציץ שאינו נקוב אסור · אמר אביי בשלמא אי אשמעינן 'לוקה מכת מרדות שפיר אלא אסור מאי קמ"ל · דמדרבנן הוא · זריעה תנינא *התורם משאינו נקוב על הנקוב תרומה וחוזר ותורם:

מתני' *החיטין והשעורין והכוסמין והשיבולת שועל והשיפון הרי אלו חייבין בחלה ומצטרפין זה עם זה ואסורים בחדש מלפני ח) *הפסח ומלקצור מלפני ט) **העומר · אם השרישו קודם לעומר העומר מתירן ואם לאו אסורין עד שיבא העומר הבא: **גמ'** *תנא כוסמין מין חטים שיבולת שועל ושיפון מין שעורין · כוסמין

*) רש"ק גרס העומר **) רש"ק גרס הפסח

גולבא

דאמרינהו ועשרינהו · שקצר שבולין הרבה ולא דשן אלא מירחן י) ושתלם לאוכן של חולין אם תמצא לומר לתוספת דלא אזליק יא) בתר עיקר למיפטר תוספת ממעשר ותוספת בעי עשורי עיקר גופיה מאי למהדר בעי עשורי או לא: מאי שנא מכל חטי ושערי דעלמא · דלא"ג דמיעשרי כי הדר זרע להו בעי עשורי הא נמי בעי עשורי: דבר שזרעו כלה · כגון חיטי ושערי שהזרע כלה בקרקע ומתבטל וכלה יב) [א] וזרע ירק ובא זרע אחר: לא מיבעיא לי · דודאי בעי עשורי הכל דשלהו אחריני נינהו: כי קמיבעיא לי שאין זרעו כלה · כגון הך שבולת ששתלו אין העיקר מתבטל אלא הולך ומוסיף יג) מאי: שתקנו · שעישרו וזרעו כלומר ששתלו: מתעשר לפי כולו · שצריך לעשר אף ליטרא ראשונה אלמא הדר בעי עשורי ואע"ג דלאו זרעו כלה להכי נקט ליטרא שיודע שיעור מה שנטל שהיה מעושר דאפ"ה צריך לעשר אף הליטרא: עציץ שאינו נקוב יד) מהו · וקא פריך הש"ס אי לא נקוב הא לא נקוב ושפיר הוא דמן הפטור על הפטור הוא: דלמא · כשחזר ונקבו קאמרת הכי קמיבעיא לן עציץ שאינו נקוב וגדלה התבואה במקלא ואחר כך נקבו מהו לעשורי מיניה וביה טו) ואם תמצא לומר לא אזלינן בתר עיקר ותוספת שגדל לאחר נקיבה בעי עשורי טז) הלכך לא מצי עשורי מן העיקר על התוספת דהוי ליה מן הפטור על החיוב או דלמא עיקר נמי מחייב דאזיל בתר תוספת לתורמה לחייב את העיקר ומצי לאפרושי מיניה וביה · וכמין בעיא דרבא מיבעיא ליה דהכי משמע עציץ שאינו נקוב ונקבו מהו לתרום מלא נקוב ממה שגדל קודם הנקיבה על מה שגדל לאחר הנקיבה: הבא זריעה חדא יז): ותכסיו בנקיבה הוא יח) ומתחלה להשריש אבל גבי בעיא דרבא שתי זריעות הן דשתלה הלכך אצטריך ליה למיבעי אי הדר מחייבא ליה תוספת לעיקר למיהדר עשורי או לא: שבולת שמרחה בכרי · שהשוו אותה יט) ברחת והוי קביעותא [ב] למעשר וקרא עליה שם תרומה במחובר: מהו · מי הויא תרומה או לא: א"ל · דחל עליה שם תרומה מצינו ס': כי תניא ההיא · דלא מצינו לענין איחובי כ) עלה מיתה וחומש: בטלה דעתו · ולהכי במחובר לא משכחנא לה: ואי נהון ואכיל לה · כשהיא מחוברת בטלה דעתו אצל כל אדם ולא כאן הויא אכילה: מאי שנא מדכתיב אפינקסיה דאילפא ביצי נבלת עוף טהור · כגון ביצים המעורין בתרנגולת כא) ומקצתן בחוץ שבשעת מיתתה התחילה להטיל ביצתה: מבפנים · כגון אם הכניס פיו למעיה ואכלן בפנים מטמאת בגדים אבית הבליעה כדין נבלת עוף טהור והאי דתניא בגמרא דבילה (דף ז.) האוכל מנבלת עוף טהור ומן השלל של ביצים טהור מיתוקמא נמי בדתלשינהו ואכלינהו אבראי אבל אכלינהו אגואי הכי נמי דמטמו אלמא הויא אכילה ולא אמר בטלה דעתו: תרומה הויא ויפסול ויפרוש · מן הנקוב אלמא מדחייל עליה שם תרומה זריעה היא מדרבנן: מתני' ומצטרפין זה עם זה · מפרש בגמרא: ואסורין בחדש · לאכול: גמ' כוסמין מין חיטין *) לענין חלה אצטריך כדאמרינן במסכת חלה החיטין אין מצטרפין עם הכל חוץ מן הכוסמין, השעורים מצטרפין עם הכל חוץ מן החיטין והאי דתנא ליה הכא משום דמתני' איירי בחלה וקתני ומצטרפין זה עם זה ולאתויי תוספתא כג) לפרושה:

*) [עי' היטב פרש"י בפסחים לה. ד"ה מין חיטין]

גולבא

ליטרא בצל שתיקנו וזרעו מתעשר לפי כולו · *צריך ליישב דלא פליגי הא דתנן בסוף השולח גט מן הפירק (גיטין מז:) [ג] ליטרא מעשר כו] שזרעה בקרקע והצמיחה והרי היא כעשר ליטרין חייבת במעשר ובשביעית והוא ליטרא מעשר עליה ממקום אחר לפי חשבון והכא בדבר שאין זרעו כלה מיירי כדמשמע בההיא סוגיא לכאורה: חזר ונקבו קאמרת · פירש בקונטרס דהוה"ל לא אזליק בתר עיקר ותוספת שגדל לאחר נקיבה בעי עשורי אבל עיקר לא מיחייב הלכך לא מצי לעשורי מן העיקר על התוספת דהוה ליה מן הפטור על החיוב והא תימה שהרי הכל מעורב לגמרי מה שגדל קודם נקיבה ומה שגדל לאחר נקיבה והקונטרס רבה (לעיל דף נ:) אמר גבי חדש ישן כילד עושה טבל גורע לאיש ושמא אפשר להיות שהעיקר כח) הוסיף לאחר נקיבה ולמטלה הוסיף שנעשו הרבה: ביצי נבלת עוף טהור · כגון ביצים המעורים בתרנגולת מקצתן בחוץ שבשעת מיתה התחילה להטיל בילתה שבפנים כגון אם הכניס פיו למעיה ואכלן בפנים מטמאין בגדים אבית הבליעה כדין נבלת עוף טהור ולא אמרינן בטלה דעתו והא דתניא בגמרא דבילה (דף ז:) האוכל מנבלת עוף טהור ומן השלל של ביצים טהור מיתוקמא נמי בתלשינהו ואכלינהו אבראי אבל אכלינהו גואי הכי נמי דמטמאי כך פי' בקונטרס וזו היא הלכתא בלא טעמא דהלא בשביל שהכניס פיו בתוך מעיה יתבטו יותר בשר אלא התם מיירי בגמורות שנגמר חלמון שלהם והא דמפליג בין אשכול לשלל ולא מפליג בשלל גופיה בין גמורות לשאינם גמורות דלמא שאינם גמורות אשכול קרי להו כדקאמר התם נתון ליאנה ומה אשכול מהגך דמעורי באשכול ואפי' נמצא דמסכר נמי באינם גמורות היינו בקרובות לגמר דלא מפרש סלי האי והא דמסכר הכא שבחוץ היינו טעמא משום דמיתה עושה ניפול כדאמר פ' בהמה המקשה (חולין עג.) גבי אבר המדולדל ואי"ת ומנא ליה דמיירי הכא באכלן בפנים דלמא באלשינהו ואכלינהו ויש לומר דאי באלשינהו אם כן הוה לן למגזר בתוך אמו שבפנים לפי שאין לידע מה היה בתוך ומה היה בפנים ועוד דלא הוה לן למימר אלא שבחוץ אין מטמאין ולא ידענא דשבפנים מטמאין ומדנקט שבפנים שמע מינה דמיירי אפילו אכלו בפנים ור"ת מלא בספר רבינו גרשון מפי נבלת עוף טהור מקלתה בחוץ פי' שהדרך העוף סמוך למיתתו תולה ויולאין מיפין ס) לחוץ וקאמר שבפנים מטמאין בגדים אבית הבליעה אע"פ שהם מאוסים ולא אורחא למיכלינהו דלא אמרינן בטלה דעתו אצל כל אדם ופי נחון ואכיל נמי לא אמרינן בטלה דעתו אצל כל אדם ומשני התם עבידי אינשי דאכלי הכי: תנא כוסמין מין חיטין שבולת שועל ושיפון מין שעורין · לאו לענין כלאים מיתניא דהאמרינן בריש כלאים החיטין והזונין אינם כלאים זה בזה השעורין ושבולת שועל הכוסמין והשיפון הפול והספיר הפורקן והפופה פול הלבן והשעועית אינם כלאים זה בזה וסלנו(ד)אזי קתני משמע דהיינו הנו כלאים ולענין נגלות ידי מלה בפסח לא מיתניא דתניא לקמן בסוף ואלו מנחות (עה:) ליקט מסלן כוית ואכלו אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מלה היא אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ומסלן היינו מכל חמשת המינין דהא מכל חמשת מנחות הא קתני חמץ וסלן בחזות מצה

אלא

נד א מיי' פ"ז מהל' מעשר הלכה ח :

נה ב מיי' שם הלכה ג :

נו ג מיי' פ"ה מהלכות תרומות הלכה טו :

נז ד ה מיי' פ"ה מהל' תרומות הלכה כ :

נח ו מיי' פ"ג מהלכות אבות הטומאות הלכה ז ופ"ב :

נט ז מיי' פ"ה מהלכות כלאים הלכה טו :

ס ח מיי' פ"ה מהלכות תרומות הלכה י :

סא ט מיי' פ"ו מהל' בכורים הלכה ב טוש"ע יו"ד סימן שכד סעיף א :

סב י מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף ב

סג כ מיי' פ"י מהל' מ"א הלכה ב טוש"ע יו"ד סימן רצג סעיף א :

סד ל מיי' פ"י מהל' תמידין ומוספין הלכה יג :

סה מ מיי' שם הלכה יד ופ"י מהלכות מ"א הלכה ד טוש"ע יו"ד סימן רצג סעיף ג :

[כתובות נח.]

שיטה מקובצת

א) דאמרינהו שאמרוה להכי נקט דאמרינהו לפי שאי אפשר לעשר שיבולת אלא במאמר : ב) עיקר מאי · וה"ה דהוי לסבעי בעיא דלעיל דעומר ואת"ל לא אולינן בתר עיקר תוספת בעיא עשור אחר נוף העיקר [מאי] אלא משום דאי אפשר דאם הגידולים אסורים גם העיקר אסור לפי שאין ידוע מהו העיקר אבל במעשר נהי דאינו ניכר מצי לעשורי ממקום אחר : ג) עציץ שאינו נקוב מלא נקוב מהו הא לא נקוב ה"ג רש"י ומבעיא ליה לעשר מיניה וביה אם חזר ונקבו משום דמה שגדל קודם נקיבה לא מחייב במעשר אבל אחר נקיבה חייב הוי אולינן בתר עיקר והעיקר לא בעי עישורי הוי ליה מן החיוב על הפטור או מן הפטור על החיוב והתוספת דאחר נקיבה בעי עישורי והיאך לפ"ד יש בילה אין זה מן החיוב על הפטור כי אם מן החיוב על החיוב והפטור על הפטור לכך נראה לפרש דלא מבעיא ליה אלא לעשר ממקום אחר או בעי לעשר ממקום אחר או בעי לעשורי כנגד כולו או כנגד הגידולין דאחר נקיבה ול"ג אותו נקוב אלא כדכתוב בספר התנ"ה עציץ שאינו נקוב מאי כו' : ד) תיבות מהו או לא נמחק : ה) כיון שמרחה ארמבלה ליה נהי דאמרינן מטבו ולא מן המחובר הכא שכבר חלה עליו חובת הרומה בתלוש המבניא בית הרומה שם שלה במחובר : ו) פקע לה טיבלא מיניה · ולא לתחירה באכילה שהרי גידולים מכל וכן לעיל פשיטא ליה דבעי עישורי לתוספת אלא כלומר פקע טיבלא מינה וחריא לה בגדול לא מבלא בתלוש והרוא בית מטבו ולא מן המחובר : ז) רב טובי בר : ח) מלפני העומר : ט) מלפני הפסח : י) עישרן באומר ושתלינהו : יא) אזלינן לקולא : יב) רצוא ירק ובא זרע אחר : יג) והוסיף הוא מאי : יד) נקוב מהו כלומר אם תרם מעציץ שאינו נקוב על עציץ שאינו נקוב מהו : טו) וביה ואם עיקר לא מחייב הלכך : יז) הוא · כלומר הא נמי לא מבעי לך דלא דמיא לדרבא דהתם זריעות עד שתים נקיבה המיא בחדא זריעה וחבורי הוא דמתחברי שרשים בקרקע לאחר בתרדי נינהו ומחייבי תרוייהו בחדא זריעה הוא : יח) הוא דמתחלה : יט) אותה כא) ולא מחייב וכי קא מבעי לך למיחל עליה שם במחובר הוי תלוש ואכיל דלחייב שנא הא דאמרינן בטלה דעתו ולא הוי אכילה המ"ד והמ"ד דכתיב אפינקסי' כב) בתרנגולת המ"ד וכה"ד מקצתן : כג) תוספתא לפרושי : כד) מעשר מכל ש והרי : כה) שהעיקר לא : כו) לחוץ שבחוץ אינה מטמא בגדים לפי דמיתת עושה פתח העוף ולא מטמא והדקאמר מבפנים מטמא כו' משתמע ליה דאיירי בכל ענין ואכיל בפנים אלמא עבדי אינשי דאכלי הכי · ת"א :

רבינו גרשום

כגון דאמרינהו לחטי שיבולות עם שורשן בכרי ועימרו למעשר ועשרינהו הכרי עם השבולות וחזר שתלינהו לההן שבולות והוסיפו להו: מאי בתר עיקר אזלינן והכא איעשר או דלמא בתר תוספת אזלינן ומכאי לא איעשר תוספת בעיא עישורי לפי מירחא דירע התוספה מאי מי צריך לעשר נמי על העיקר הואיל דשאלו דאמרי ביותן לגבי ארעא תריך לעשר עליהן או דילמא הא עישר על העיקר ולא צריך וא"נ רשתק א"ל אביי הואיל ואינו מעשר על העיקר מאי שנא מכל חיטי ושערי דעלמא · דכל חיטי ושערי דעלמא דאדם זרע משערין תו קודם שורשן וכשגדילין מתעשרין לפי כולן התוספת והעיקר: דבר שזרעו כלה · כגון החיטין ושעורין שהחטין כשזורעין כלין בארץ והוו עשב וגדילין חטים אחרים משום הכי מתעשרין לפי כולן: בצלים ושבולת שאלן אין זרעו כלה אלא מיתוספו הגדל: ליטרא בצלים שתקנו · משום הכי קאמר ליטרא דירע כמה הוי העיקר ואח"כ זרען שנוסף ותחולתו מתעשר לפי כולן העיקר והתוספת · ואף גבי שבולין ששתלן נמי: לא דמי דהתם גבי ליטרא בצל שורשו נפרשין היינו זריעתו דעלמא הלכך מתעשר לפי כולו · הכא בשבולין ששתלן לאו היינו זריעתו והכתי קא מבעיא לה עציץ שאינו נקוב א) מלא נקוב · כלומר שאלו אם יכול לעשר מן שאינו (מינו) [נקוב] על שאינו נקוב וקא מהדר ליה מלא נקוב על שאינו נקוב מאי קא מבעיא לך פשיטא הוא לא נקוב לא זה ולא זה: שמא חזר ונקבו לאחר כך קא מבעיא לך אם יכול להפריש ממה שגדל באותו צד שאינו נקוב תרומה על אותו שגדל במקום הנקב הואיל ומתחלה לא היה נקוב כלל או דילמא דינו כשבולת ששתלו שמעשר התוספת ,לבד העיקר לבד: ומשיב אביי לא דמי התם בעציץ שחזר ונקבו חדא זריעה הוא · מאחר שזרעו בתחלה בעציץ שאינו נקוב שוב לא חזר וזרעו פעם אחרת אלא נקב הכלי ומעצמה איחובורי דקא מיחוברת בארץ תרלה משום הכי מתעשר לפי כולו · הכא בשבולת שתי זריעות נינהו שחזר ושתלה: כי תניא ההיא · דלא מצינן תרומה במחובר: לענין איחובי מיתה וחומש על אכילתה: דאי תליש ואכיל לא הויא תלוש ולא מחובר · ואי נהון ואכיל לה במחובר בטלה דעתו · אבל לקרות לה שם ואסורה לזרים קדשה: מקצתו בחוץ תוך מגופה: שבפנים · בגופה מטמאו בגדים אבית הבליעה · כדין נבלת העוף כשאכלם כשהן במחובר לגופה הכא נמי גבי תרומה במחובר ליחייב עלה מיתה וחומש.דלא דמי התם נבלת עוף טהור תלוש הוא אינה מחוברת לקרקע וכיון דתלוש הוא אע"ג דביצים מחוברים ניתנו לאכילה עבידי אינשי דאכלי ביצים המחובר לתרנגולת' במחובר לקרקע לא עבדי אינשי דאכלי הכי ביצתה ותרומה לזרים אבל יאכל ויתרום מבחוץ והדקאמר תרומה מסילא ידענא דהוי זריעה אלא למאי הלכתא אסור ואסור ללקוט מדרבנן וחייבין בחלה ומצטרפין זה עם זה שאם יש לו חמשת רבעים קמח מכולם חייבים בחלה:

א) מכאן הכ"ל מלא נקוב מהו · כלומר שאלו אם יכול לעשר מעציץ שאינו נקוב על לא נקוב וכו' :

נדרים נט

רש"א א"ל רב א"ל הייתי יך ודבא א"ל הבא וכו'

[נקוט רש"י לא ידענא לאיין מקומו במשנה או בברייתא שיסד משרש דבר זה]

נושא

שיבולת שעישר

והדר שתלו

והוסיפה מהו

לענין הפרשה

על העיקר

זון פרזת

תת נושא

עציץ שאינו

נקוב שגדל

בו צמח והגו

נקבו - מהו

לענין התוספת

בעשיר עישורי

מהו לגבי העיקר

שאם הוא

פטור או חייב

הגמ' דנה

אם שאלה זו

כמו שאלת

רבא לעיל לגבי

השבולת

נושא

כלאים בעציץ

שאינו נקוב

נושא

דיני חדש

שבולים

איסור אכילה

וקצירה לפני

העומר וחיוב חלה

שיבולים רק

בחמשת

מיני דגן

הגהות צ"ק [א] וכו' : [ב] נ"ל לעשור כמ"ש ותוס' ד"ה וקרא כו' : [ג] ליטרא מעשר מגל שזרעה כו' : [ד] פי' אחי :

גליון הש"ס גמ' ואי נהון ואכיל · עיין תוספות שבת בחולין סכה קף סב. ע"ב ד"ה רלו"א: תוס' ד"ה ליטרא וכו' צריך ליישב · עיין תשובת חות יאיר סימן רכ"ד :